

شناسنامه‌ی غور

گروهی از نویسندگان

سرشناسه: گروهی از نویسندگان.
عنوان و نام پدیدآورنده: شناسنامه‌ی غور/ گروهی از نویسندگان.
موضوع: تاریخ.
موضوع: فولکلور و فرهنگ مردم.
موضوع: ادبیات.
موضوع: جغرافیا.
موضوع: زراعت و مالداري.
موضوع: غذاهای محلی
مشخصات نشر: کابل - افغانستان، پاییز ۱۳۹۸، نشر پرند و انجمن ادبی غور.
مشخصات ظاهری: وزیری، ۷۳۸ ص.

شناسه:

- نام کتاب: شناسنامه‌ی غور
- نویسنده: گروهی از نویسندگان
- ویراستار: محمدنصیر توکلی و حبیب‌الله سرود
- آرایش پشتی و برگ‌ها: رفیع جسور
- ناظر چاپ: باحث رهنما
- سال چاپ: پاییز ۱۳۹۸
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- قیمت: ۵۰۰ افغانی
- ناشر: نشر پرند و انجمن ادبی غور
- نشانی برقی: Parand.publication2015@gmail.com
- فیسبوک (رخنامه): www.facebook.com/nashreparand
- شماره تماس: ۰۲۰۲۵۱۳۹۲۰، ۰۷۹۶۶۲۳۴۳۳

سپاسگزاری

شناسنامه‌ی غور بعد از زحمات و تلاش‌های فراوان دوستان، سرانجام آماده‌ی چاپ شد. از تمام عزیزانی که در این کار سترگ ما را همکاری کردند قدردانی می‌نمایم. هم‌چنان از محترم غلام ناصر خاضع والی غور که در عرصه‌های فرهنگی علاقه‌ی خاصی دارند و از مرحله تحقیق تا ویرایش و چاپ کتاب، هزینه‌ی مالی آن را از وجوه دست‌داشته‌ی مقام ولایت پرداختند، از ایشان نیز سپاسگزاریم.

فهرست مطالب

۲۳ مقدمه
۲۵ انگیزه و اهمیت کار شناسنامه
۲۹ نگاهی گذرا به غور
۲۹ غور در آثار مورخین و جغرافیانگاران
۳۱ قدامت پنج هزار ساله
۳۳ غور، چتر آریانای کهن و خراسان بزرگ
۳۶ کوه‌ها
۴۰ دریاها
۴۲ غور به روایت شهنامه
۴۵ برزو
۴۷ شاران غرجستان و شیران بامیان
۴۹ دودمان سوری و شنسی
۵۳ امیر فولاد و ابو مسلم خراسانی
۵۴ امیر بنجی بن نهاران و شیث (شیش)
۵۴ فهرست امرا، سلاطین و شاهان غور
۵۵ فهرست سلاطین مملوک (دولت معزیه) در هند
۵۶ سلسله‌ی حکومت خلجیان در هند
۵۸ فهرست سلاطین خلجی
۶۰ آل کرت غوری - هرات
۶۱ اقوام غوری در مناطق مختلف
۶۶ وضعیت آموزشی
۶۷ دانش و فرهنگ
۷۱ نظری بر آثار طبیعی و باستانی
۷۲ در باب بازی‌ها و ورزش‌ها
۷۲ عرف و عنعنات رایج
۷۲ بحثی در غذاها و (خوراک‌ها)
۷۳ موسیقی و آلات موسیقی
۷۳ نحوه‌ی آسیاب داری

۷۴	معاملات در بازارهای روستایی
۷۴	برقراری ارتباط
۷۵	خانه و منزل
۷۵	زبان و قومیت
۷۵	باورهای مذهبی
۷۶	کشاورزی و مالداري
۷۷	منابع (به شمول مطالب مقدمه)
۸۱	قومیت و نژاد غوری‌ها
۸۴	ادعای تاجیک بودن غوری‌ها
۸۹	ادعای غوری بودن غوری‌ها
۹۱	ادعای ترک بودن غوری‌ها
۹۶	ادعای افغان (پشتون) بودن غوری‌ها
۱۰۰	ادعای ایماق بودن غوری‌ها
۱۰۳	ادعای هزاره بودن غوری‌ها
۱۰۶	ادعای نژاد مختلط و طوایف کوچک
۱۰۶	نتیجه
۱۰۹	دین و مذهب غوری‌ها
۱۰۹	الف) قبل از اسلام
۱۱۰	ب) ورود دین اسلام
۱۱۲	ج) مذهب غوری‌ها در زمان امپراطوری
۱۱۵	د) علم‌دوستی و عالم‌پروری
۱۱۶	ه) تساهل مذهبی
۱۱۷	و) رابطه با خلفای عباسی
۱۱۸	ز) رابطه با اسماعیلیان
۱۱۹	ح) مذهب امروز غوری‌ها
۱۱۹	منابع و مآخذ
۱۲۱	زبان و لهجه‌ی غور
۱۲۱	۱- لهجه‌ی فیروزکوهی
۱۲۲	۲- لهجه‌ی تیمنی
۱۲۲	۳- لهجه‌ی هزارگی
۱۲۲	۴- لهجه‌ی مرغابی
۱۲۵	خانه و مسکن در غور
۱۲۵	الف) خانه‌های بدون حیاط و حویلی
۱۲۶	ب) خانه‌های دارای حویلی
۱۲۶	ج) قلعه‌ها

۶۲۱	د) خانه‌های گنبدی (گمبذی)
۶۲۱	ه) خیمه‌های ایلاقی (بیلاقی)
۷۲۱	و) خانه‌ها در شهر فیروزکوه (چغچران)
۱۲۹	معرفی مختصر شهر فیروزکوه
۱۴۵	رسم و رواج‌های ولایت غور
۱۴۶	مراسم نوروز
۱۴۷	مراسم عید رمضان و عید قربان
۱۴۸	رمضان و افطاری
۱۴۹	میلادالنبی
۱۴۹	محرم
۱۵۰	مراسم خواستگاری و عروسی
۱۵۱	رسم‌های روز شیرینی خوری
۱۵۲	برگزاری مراسم عروسی
۱۵۴	مراسم تولد نوزاد
۱۵۵	مراسم جنازه و فاتحه‌خوانی
۱۵۶	سَرچوق دادن
۱۵۷	ساز کردن کُنده و سر و کار
۱۵۷	حشری
۱۵۷	پولغو
۱۵۸	رسم خرمن برداشتن
۱۵۸	جدا کردن طفل از شیر مادر
۱۵۹	ملاگیری
۹۵۱	مراسم رمه‌داری و گاوداری در روستاها
۱۶۰	گله‌گاوداری
۰۶۱	ته‌خانه‌گی
۱۶۱	کله‌گرگی
۱۶۱	باورهای عامیانه در میان غوری‌ها
۱۶۵	بازی‌ها و ورزش‌های محلی غور
۱۶۵	۱. کلاه بردارک / نَغّه جُولافک / تاقّه پَرک / شصت مل / چَلَه وَرک / چله بردارک / چلی بازی / چَلَمَه شکست
۱۶۶	۲. کُوت کونک / بی پیک / خط خطک
۱۶۶	۳. بیچی کُنک / پیچه کُنی / لی لی گکا / تُول لالاجای / چَپ کُنک بازی / غال پیچونک / قایم بیچونک
۱۶۷	۴. غَرچَه غال
۱۶۷	۵. کُشتی گیری (کُشتی گیری) / پهلوانی
۱۶۸	۶. دُرّه تهی خط / دُرّه لی لَقک / دُرّه ی خط
۱۶۸	۷. دُرّه ته چِل / کُرتی جُول

- ۱۶۹ ۸. سنگ تیک تیک / عقاب تیا
- ۱۷۰ ۹. سنگ گرمک / سنگ سرخک
- ۱۷۰ ۱۰. توپ دنده / توپ پنجه
- ۱۷۰ ۱۱. سی گز چل گز
- ۱۷۱ ۱۲. کچه بازی / کچه کنار / انگشت پوفک / کچه پوچک
- ۱۷۱ ۱۳. اشته بازی / توشله بازی
- ۱۷۲ ۱۴. جوز بازی / چارمغز بازی
- ۱۷۳ ۱۵. قاتک بازی
- ۱۷۳ ۱۶. اسپ تازی / اسپ دوانی
- ۱۷۴ ۱۷. بچول بازی / شیغی بازی / باجول بازی
- ۱۷۶ ۱۸. ریگچه بازی / سنگچه بازی
- ۱۷۷ ۱۹. چم چم
- ۱۷۷ ۲۰. جنگ بازی
- ۱۷۸ ۲۱. گوش خر بازی / کوزلی / نه ریگک / نه پر
- ۱۷۸ ۲۲. قطار بازی / کنار بازی
- ۱۷۹ ۲۳. شیر ویز
- ۱۷۹ ۲۴. گال چو بازی / گال چوب بازی / لوچوبازی
- ۱۷۹ ۲۵. گنگک بازی
- ۱۸۰ ۲۶. نشان زنی / نشانه زنی
- ۱۸۰ ۲۷. ملا و طالب / ملا بازی
- ۱۸۰ ۲۸. کزو بازی / غوبازی
- ۱۸۱ ۲۹. خر سوارک / خرگه بازی / الم چبری
- ۱۸۱ ۳۰. آغی زنجیر باف / عمو زنجیر باف / سورنی دورنی / چخاز خاشی / اشتر خازو خاشه / بابا زنجیر باف ..
- ۱۸۲ ۳۱. کلاغ پری
- ۱۸۲ ۳۲. گوش کشک / گوش تونک
- ۱۸۲ ۳۳. کلاه بس پرتو / کلاه پیرانک
- ۱۸۳ ۳۴. شنبه شنبه / خرخرک / کلاه دوزخورک
- ۱۸۳ ۳۵. فوشی فوشی
- ۱۸۳ ۳۶. شیرگذار / هج هج بازی
- ۱۸۴ ۳۷. آب بازی
- ۱۸۴ ۳۸. زیر کمپلی
- ۱۸۵ ۳۹. عروسک بازی
- ۱۸۵ ۴۰. خانه قچلی / خانه گک بازی
- ۱۸۵ ۴۱. کله توک
- ۱۸۵ ۴۲. سگ جنگی

۱۸۵ ۴۳. کۆک جنگی / کبک جنگی
۱۸۶ ۴۴. کۆزک بازی
۱۸۶ ۴۵. سنگ انداختن
۱۸۶ ۴۶. فُنده برفی / گُنده برفی
۱۸۶ ۴۷. رقص و چکه
۱۸۶ ۴۸. کون لخشک / یخ مالک
۱۸۶ ۴۹. تخم جنگی
۱۸۷ ۵۰. فیشینگ بازی
۱۸۷ ۵۱. غُوسی بازی / غُرسی بازی
۱۸۷ ۵۲. گرگ و میش / گرگ و بره
۱۸۷ ۵۳. شَل و کُورک / موش و پیشک / گرگ و سگ
۱۸۸ ۵۴. گل ها چه گل
۱۸۸ ۵۵. یا گل بتی یا چوچه
۱۸۹ ۵۶. پیرک بازی / ملنگ بازی
۱۸۹ ۵۷. مَدُکُوک بازی
۱۹۰ ۵۸. خِر سَوز بازی
۱۹۰ ۵۹. دکان داری
۱۹۱ ۶۰. سیخک بازی / چوبک بازی
۱۹۲ ۶۳. سنگ غَلتُو
۱۹۲ ۶۴. ریش کَنک بروت کَنک
۱۹۳ ۶۵. کِکّی بازی
۱۹۳ ۶۶. فُرفُرک بازی
۱۹۳ ۶۷. اَلَلک بازی
۱۹۴ ۶۸. اَوسانهی بُریازک
۱۹۴ ۶۹. شِیشُثم لَقَتک
۱۹۴ ۷۰. گازک سواری / چوب سواری / سَل زَدُو
۱۹۴ ۷۱. ماره بازی / مهره بازی
۵۹۱ ۷۲. مسابقه ی خیز (دُوش)
۱۹۵ ۷۳. میش کور
۱۹۵ ۷۴. اَز زَنک انداختن
۱۹۵ ۷۵. دَرَه گُمک / تیرکُو تیرکُو
۱۹۶ ۷۶. مادر جنیات
۱۹۶ ۷۷. دزد و چوپان
۱۹۶ ۷۸. جودر بازی
۱۹۶ ۷۹. بلبلان

۱۹۶ ۸۰. خرپُلک
۱۹۶ ۸۱. کفترمل‌تاش
۱۹۶ ۸۲. سرخانه‌چپری
۱۹۷ غذاهای محلی غور
۲۰۱ ۲. انواع آش و قُلور
۲۰۳ ۳. برنج
۲۰۴ ۴. انواع حلوا
۲۰۵ ۵. شیر و فرآورده‌های آن
۲۰۷ ۶. انواع کوچه
۲۰۸ ۷. انواع قورمه
۲۰۹ ۸. پخت انواع کچالو
۲۰۹ ۹. سبزی‌ها
۲۱۰ ۱۰. انواع گوشت
۲۱۱ ۱۱. انواع کباب
۲۱۵ منابع
۲۱۷ تعلیم و تربیه در غور
۲۱۸ مکاتب دولتی و خصوصی
۲۱۹ شمولیت شاگردان
۲۱۹ تعداد معلمان به تفکیک جنسیت
۲۲۰ موسسات همکار غیر دولتی و شرکای انکشافی در سکتور معارف
۲۲۰ منابع
۲۲۱ آثار و ابدات تاریخی و ساحات تفریحی ولایت غور
۲۲۲ معرفی آثاری که در ساحه‌ی شهر فیروزکوه (چغچران) موقعیت دارد
۲۲۲ آثار باستانی
۲۲۷ زیارت‌ها
۲۲۸ ساحات باستانی
۲۲۹ آثار طبیعی
۲۳۲ آثار باستانی ولسوالی پسابند
۲۳۲ آثار باستانی
۲۳۲ زیارت‌ها
۲۳۳ آثار باستانی ولسوالی تولک
۲۳۳ آثار باستانی و زیارت‌ها
۲۳۳ آثار باستانی ولسوالی تیوره
۲۳۳ آثار باستانی
۲۳۵ زیارت‌ها

۲۳۵	آثار طبیعی
۲۳۶	آثار باستانی و طبیعی ولسوالی چهارسده
۲۳۶	آثار باستانی
۲۳۷	زیارت‌ها
۲۳۷	آثار طبیعی
۲۳۸	آثار باستانی و طبیعی ولسوالی دولتیار
۲۳۸	آثار باستانی
۲۳۹	زیارت‌ها
۲۴۰	ساحات باستانی
۲۴۱	آثار باستانی ولسوالی دولینه
۲۴۱	آثار باستانی
۲۴۲	زیارت‌ها
۲۴۳	آثار باستانی و طبیعی ولسوالی ساغر
۲۴۳	آثار باستانی
۲۴۳	زیارت‌ها
۲۴۳	آثار طبیعی
۲۴۳	آثار باستانی و طبیعی ولسوالی شهرک
۲۴۳	آثار باستانی
۲۴۵	زیارت‌ها
۲۴۵	ساحات باستانی
۲۴۶	آثار طبیعی
۲۴۶	آثار باستانی ولسوالی لعل و سرجنگل
۲۴۶	آثار باستانی
۲۴۶	ساحات باستانی
۲۴۶	یادداشت
۲۴۹	تاریخچه‌ی مخابرات در ولایت غور
۲۵۱	تعداد استیشن‌های رادیو FM در غور
۲۵۳	تعداد تاورهای مخابراتی در ولایت غور
۲۵۳	بانک‌ها
۲۵۵	پیداوار کشاورزی و مالداری غور
۶۵۲	گیاهان (نباتات)
۲۶۵	وسایل کشت
۲۷۱	زنبورداری
۲۷۱	دام‌داری
۲۷۷	اشخاصی که با آنها مصاحبه شده است

۲۷۹	بازارها و تاریخچه‌ی آن
۲۸۱	بازارهای دوران جهاد
۲۸۲	بازارهای کنونی
۲۸۶	منابع
۲۸۷	غور و موسیقی
۲۹۱	غرجستان و موقعیت آن در کتاب‌های معتبر تاریخی
۲۹۱	۱. جغرافیای حافظ ابرو
۲۹۲	۲. طبقات ناصری
۲۹۲	۳. تاریخ بیهقی
۲۹۲	۴. تاریخ‌نامه‌ی هرات
۲۹۳	۵. روضات الجنات فی اوصاف مدینة الهرات
۲۹۳	۶. معجم البلدان
۳۹۲	۷. تاریخ احمدشاهی (حوادث سال ۱۱۸۵)
۲۹۴	منابع
۲۹۵	آسیاب‌های آبی در غور
۲۹۷	مکاتب خانگی غور
۲۹۷	درآمد
۲۹۹	یادداشت اداره
۲۹۹	مکاتب خانگی غور
۳۲۵	فهرست الفبایی کلمه‌ها و اصطلاحات
۳۳۱	شاعران و نویسندگان غور
۳۳۱	مقدمه
۳۳۵	ابراهیمی
۳۳۶	احمدی
۳۳۷	احوج
۳۳۷	اخگر
۳۳۸	ارمان
۳۴۰	اسیری
۳۴۱	اسیری
۳۴۲	اطمینان
۳۴۳	اعتصام
۳۴۴	اعما
۳۴۵	افضل
۳۴۶	اقبال

۳۴۸	امامی غوری
۳۴۹	آبق
۳۴۹	آثم
۳۵۳	آرمان
۳۵۴	آریاپور
۳۵۶	بشری
۳۵۸	بهره‌مند
۳۵۹	بیدل
۳۵۹	پروانه غوری
۳۶۱	پور حیران
۳۶۲	پهلوان غوری
۳۶۴	پهلوی
۳۶۶	پهلوی غوری
۳۶۷	پیوندی
۳۶۷	تایش
۳۶۸	ترک
۳۶۹	توکلی
۳۷۳	جافی
۳۷۴	جانی
۳۷۶	جلالی ایماق
۳۷۷	حاجی خطیب
۳۷۸	حیبی
۳۸۰	حیبی
۳۸۱	حیبی
۳۸۲	حیبی غوری
۳۸۳	حریق
۳۸۴	حریق
۳۸۵	حریق
۳۸۷	حزین
۳۸۸	حزینی
۳۹۰	حسام
۳۹۱	حسین‌زاده
۳۹۱	حسینی
۳۹۳	حقیری
۳۹۴	حقیق

۳۹۵ حمیدی ساغری
۳۹۶ حوریه احمدی
۳۹۸ حیا
۳۹۸ حیران
۳۹۹ حیران
۴۰۲ حیران
۴۰۲ خادم
۴۰۴ خادم پای چنار
۴۰۵ خالقدادی
۴۰۶ خالو
۴۰۸ خاموش
۴۰۹ خایف برزری
۴۱۰ خداداد
۴۱۰ خرسند
۴۱۲ خلیفه عبدالعزیز
۴۱۳ خلیل
۴۱۴ خواجه محمد
۴۱۷ خواجه‌ی بهاری
۴۱۹ داعی غوری
۴۲۰ دانش
۴۲۱ دایی
۴۲۱ درویش
۴۲۲ دلاور
۴۲۳ دمساز
۴۲۴ دولتی
۴۲۶ دولتی
۴۲۶ دهزاد
۴۲۸ دهزاد
۴۲۹ دیوانه مشرب
۴۳۰ راجی
۴۳۱ رامز
۴۳۲ راموزی غوری
۴۳۳ رحمانی
۴۳۴ رحیمی
۴۳۵ رفیق

۴۳۶	رنجور
۴۳۷	روحانی
۴۴۰	زهرة
۴۴۱	زیرک
۴۴۳	ساجده
۴۴۴	سادات
۴۴۴	سادات
۴۴۵	ساغری
۴۴۶	ساغری
۴۴۹	ساغری
۴۵۲	ساغری
۴۵۲	ساقی
۴۵۴	ساهر
۴۵۶	ساهی
۴۵۷	سجادی
۴۵۹	سختا
۴۶۰	سرحدی
۴۶۱	سرگشته
۴۶۲	سرود
۴۶۵	سعیدی
۴۶۶	سعیدی
۴۶۷	سلیمی
۴۶۸	سلیمی
۴۷۰	سلیمی
۴۷۲	سلیمی غوری
۴۷۴	سوری
۴۷۵	سیاه موی و جلالی
۴۸۱	سیدزاده غوری
۴۸۲	سیدی
۴۸۵	سیدی
۴۸۵	سیفور
۴۸۶	شاداب
۴۸۷	شایق
۴۸۹	شایق ساغری
۴۹۰	شکیب

۴۹۰	شیدا
۴۹۱	شیدا
۴۹۳	شیوا
۴۹۳	صابر
۴۹۴	صابر
۴۹۵	صادق
۴۹۶	صادق
۴۹۷	صبا
۴۹۸	صدیقی
۴۹۹	صدیقی
۴۹۹	صدیقی
۵۰۱	ضیایی
۵۰۳	طالب
۵۰۳	طالب
۵۰۴	طالب غیغ کش
۵۰۷	طنین
۵۰۸	طوفان
۵۰۹	عاجز
۵۱۰	عارفی هنریار
۵۱۱	عباسی
۵۱۳	عبدالحکیم
۵۱۳	عدی
۵۱۴	عدیم غوری
۵۱۶	عزیزپور
۵۱۷	عزیزی
۵۱۸	عزیزی
۵۱۹	عزیزی
۵۲۰	عزیزی ساحل
۵۲۰	عشیق
۵۲۱	عصمتی
۵۲۲	علم
۵۲۳	علم
۵۲۴	علم
۵۲۵	عندلیب غوری
۵۲۶	عنقا

۵۲۷	غافل
۵۲۸	غریب
۵۲۹	غریب‌زاده
۵۳۰	غریقی
۵۳۱	غلام
۵۳۲	غلامی
۵۳۲	غم‌کش
۵۳۳	غوئی‌زاده
۵۳۴	غوری
۵۳۶	غوری
۵۳۸	غوری
۵۳۹	غوری
۵۴۱	فایق
۵۴۳	فایق
۵۴۵	الفت
۵۴۶	فرحمند
۵۴۷	فرحمند احمدی
۵۴۹	فروتن
۵۴۹	نمونه‌ی سخن
۵۵۰	فضل
۵۵۲	فقهی
۵۵۳	فقیری
۵۵۵	فقیری
۵۵۶	فقیری
۵۵۷	فقیری
۵۵۸	فکرت
۵۵۹	فکور
۵۶۰	فگار
۵۶۲	فگارزاده
۵۶۴	فیروزکوهی
۵۶۶	فیروزکوهی
۵۶۷	قادری
۵۶۸	قاصد
۵۶۹	قدسی
۵۷۰	کرمانی

۵۷۱	کریمی
۵۷۲	کمالزاده
۵۷۴	کوهین
۵۷۵	گل
۵۷۶	گلی نور
۵۷۷	گمنام
۵۷۸	گوهر
۵۸۰	لاشی
۵۸۳	لاشی
۵۸۴	لیب
۵۸۵	مُبلغ
۵۸۶	میین
۵۸۷	میین
۵۸۷	مجدوب
۵۸۹	محبوبی
۵۹۰	مجروح
۵۹۱	مجروح
۵۹۲	مجروح
۵۹۳	محروق
۵۹۳	محروم
۵۹۵	محزون
۵۹۵	محزون
۵۹۷	محزون
۵۹۸	محمدآسا
۵۹۹	محمدعمر
۵۹۹	محمدی
۶۰۰	محمدی
۶۰۱	مذنب
۶۰۲	مذنب
۶۰۳	مذنب دولتیاری
۶۰۴	مرادی
۶۰۵	مرآمادون
۶۰۶	مرتضا
۶۰۷	مستمند
۶۰۷	مستمند غوری

فہرست مطالب - ۲۱

۶۰۹	مستمند غوری
۶۱۰	مستمند غوری
۶۱۱	مستورہ غوری
۶۱۳	مسکین
۶۱۴	مشعل غوری
۶۱۹	مشفق
۶۲۱	مضطرب
۶۲۱	ملاخواجہ
۶۲۲	ملنگ
۶۲۶	منیب
۶۲۶	موحد رحیمی
۶۳۱	مہجورہ غوری
۶۳۲	نادم
۶۳۴	نحیف
۶۳۵	ندا
۶۳۷	نظامی
۶۳۸	نظر محمد
۶۳۹	نعمانی
۶۴۰	نعمانی
۶۴۲	نعیم
۶۴۲	نقشبندی
۶۴۳	وائق
۶۴۶	وائق
۶۴۷	واصف
۶۴۸	وفا
۶۴۸	وفایی
۶۴۹	وفایی
۶۵۰	وفایی پناہی
۶۵۱	وہاج
۶۵۲	ویران
۶۵۲	ہجری ساغری
۶۵۴	یاور
۶۵۵	یگانہ
۶۵۷	یوسفی
۶۵۸	منابع

۶۶۳	ولسوالی‌ها و روستاهای غور.....
۶۶۳	فیروزکوه.....
۶۷۷	لعل و سرجنگل.....
۲۹۶	ولسوالی تَبَوَرَه.....
۷۰۰	ولسوالی پسابند.....
۷۱۱	ولسوالی شهرک.....
۷۱۷	ولسوالی تولک.....
۷۲۳	ولسوالی ساغر.....
۷۲۷	ولسوالی چهارسده.....
۷۲۹	ولسوالی دولتیار.....
۷۳۳	ولسوالی دولینه.....
۷۳۷	منابع.....

مقدمه

در شناسنامه‌ی غور، داشته‌های با ارزش انسانی در محدوده‌ی زندگی یک جامعه‌ی بزرگ مورد ارزیابی و مذاقه قرار گرفته است. در تاریخ کهن این جغرافیا به ویژه قلمرو آریانای باستان، اتفاقات موثق تاریخی و یا افسانه‌ها و اسطوره‌هایی که به وقوع پیوسته، قسمتی اعظم آن را می‌توان در قصه‌ها و روایات محلی مردمان فعلی ولایت غور و یا در حوزه‌ی شکل‌گیری مدنیت گذشته دریافت. در این میان هر بحثی، با در نظر داشت پیشینه‌ی واقعی و یا موجودیت روایات متعدد در رابطه به آن، خالی از لطف و یادکرد مفید نیست.

در معرفی داشته‌ها و عظمت دوره‌ی غوری‌ها در گذشته، آنچه که لازم بوده، روی آن کار چندانی صورت نگرفته است. زیرا محیط دشوار جغرافیایی و عدم دسترسی کامل تاریخ‌نگاران به محیط و یا از بین رفتن منابع، شاید عمده‌ترین موانع انجام کارهای اساسی بوده باشد. اگر درباره‌ی آثار باستانی، آبدات تاریخی، نام‌ها و اصطلاحات علمی و ادبی در گذشته که نمونه‌هایی از آن تا هنوز موجود است تحقیق کافی صورت گیرد، بی‌گمان به یک دوره‌ی طلایی از میراث گران‌بهای گذشتگان آشنا خواهیم شد. و از این طریق می‌توان به جهانی از قدرت سیاسی، اجتماعی، دینی و فرهنگی در سرزمین عجایب و شگفتی‌ها بیش‌تری برد و خوب‌تر به آن باور کرد.

هر چند غور دارای پیشینه‌ی روشن تاریخی است، اما با آن هم ناشناخته باقی مانده است. آیا عواملی که در سده‌های پسین آن را کم‌رنگ نشان داده، چه بوده است؟ پرسش‌هایی در زمینه شده یا خیر؟ یا که اصلاً پاسخی در این باره ارایه نگردیده است؟!

دیگر این که چرا برخی تاریخ‌نگاران و ارباب سیاست برای اعمال محرومیت‌ها و افزایش ابهامات و روکشی‌ها، بدون در نظر داشت حقوق شهروندی یک جامعه‌ی بزرگ، ماهرانه گام گذاشته‌اند. شاید فقره‌بندی‌ها و سطور زیر بتواند گوشه‌ای از پهلوه‌های این پرسش‌ها و در هم تافتگی‌های وارده را ابهام زدایی کند.

بعد از تهاجمات بیرونی‌ها که آثار و تمدن قدرت‌های ساکن را در هم نوردید، روند سیاست‌گذاری‌ها چهره عوض کرد و حقیقت و افسانه دو بال در هم آمیخته‌ی ساختار نوین قرار گرفت. در این میان برنامه‌هایی جهت حذف، روکشی و یا انهدام داشته‌های پربار گذشته به وقوع پیوست. همه چیز در لفافه‌ی جامه‌ی نو ظهور کرد و جامعه هم از همان مقاطع فرهنگ پذیرش را به نحوی که وارد می‌شد، متحمل شد.

بسیاری از نویسندگان هم زیر بار شکل‌گیری ساختارهای جدید و تفوق‌جویی تباری و سیاسی قرار گرفتند. البته بحث ما فرهنگ رد را تقویه نمی‌کند و یا کسی را مورد نکوهش قرار نمی‌دهد، بلکه حقیقت‌های ناشناخته شده و ناگفته‌ی گذشته و امروز را می‌خواهد فشرده‌تر ابراز نماید تا بتوانیم همواره قوت اظهار حقایق و اندیشه‌ی مساوات و هم‌زیستی را طبق حقوق اسلامی و انسانی زنده نگهداریم.

در این میان طوریکه گفته شد، مواردی مانند دشواری جغرافیایی جهت تحقیق بنیادی (میدانی)، خودکامگی قدرت‌های بعد از غوری‌ها، ایجاد توهم و دوگانگی بر معرفی داشته‌ها و آفریده‌های با ارزش این دودمان، و حاشیه‌روی برخی نویسندگان باعث ایجاد مشکلات گردید، و نیز آثار و منابعی لازم که در این حوزه وجود داشت، در گذشت زمان از بین رفت.

اکنون هم ورود در ورق احوال پیشینیان و تحلیل وضعیت موجود، نیاز به حمایت قوی و دسترسی به منابعی کافی دارد. زیرا، این امر به جز عزم و اراده‌ی قاطع و استقبال از انقلاب حقیقت‌شناسی، به شیوه‌ی دیگری مقدور و میسر نخواهد بود. چون تجربه نشان داده، دریافت زمینه‌های انکشاف و تمدن، با رستخیز آغاز می‌شود و در بسترسازی تدریجی تداوم می‌یابد. این جاست که به اثر پی‌ریزی برنامه‌های سازنده‌ی انسان‌های بزرگ‌اندیش، به سبب اقتدار حکومت‌های با اصول و برنامه، این بسترسازی شکل می‌گیرد. ولی در شناخت ملت‌های متمدن، لازم به کالبدشکافی زوایای زندگی مردمان همان زمان و نظام‌های با انتظام بشری در مقاطع مورد نظر خواهد بود.

هرچند هیولای مرموز سیاست فعلی که همواره بر خرد جمعی می‌تازد و روند ناسالم سیاست‌گزاری‌های حذف و رد را در سده‌ها و ده‌های اخیر شکل داده است، بدون شک به ارزش‌های فکری و رشد زمینه‌های انکشافی، اقتصادی و فرهنگی این کشور، نهایت صدمه رسانده است. پس برای خودشگوفایی و ثبت حقایق تاریخی و داشته‌های کنونی، تحرکی مزیدی می‌طلبد تا راهی را برای نسل امروز و فردا جهت آشنایی بیش‌تر در محور فرهنگ اسلامی و دانش انسانی شان هموار نماید.

تاریخ، بحث اجمالی و تک‌بعدی نیست تا از آن بی‌خبر و ساده‌گذشت. اگر در عمق حوادث و واقعات قرون متمادی دخل و ربط دقیق پیدا شود، سبب تحرک و درک بهتر جامعه از حقوق و مکلفیت‌های شان می‌گردد. سپس هرکس می‌تواند به آسانی تلفیقی در جذب مزایای عصر کنونی و تجارب گذشته‌ی ملت خود ایجاد نماید. برای پیشرفت و اقتدار فعلی ضرور است تا بستر مناسب سیاسی و اجتماعی آماده گردد و مردم بتوانند در مسیر یک چشم‌انداز روشن، شعور سیاسی و خودکفایی خود را کسب و تقویه نمایند.

هرگاه بحث تمدن به میان آید، مدنیت‌آفرینان را می‌توان انسان‌های فوق‌العاده و صاحبان حس و درایت عالی توصیف کرد. زیرا جهان همیشه در گسترش حوزه‌های فکری و انباشته‌هایی از دانش و معرفت در سیر تکاملی خود به پیش می‌رود. محور بحث ما هم پیوند ناگسستنی در شکل‌گیری تمدن گذشته توسط انسان‌های این سرزمین به خصوص ساحه‌ی مشخص آن تا امروز را در بر می‌گیرد و نیز معرفی داشته‌های جدید گزینیه‌ی است که طور فشرده به آن‌ها پرداخته می‌شود.

انگیزه و اهمیت کار شناسنامه

انجمن ادبی غور و گروهی از نویسندگان، در طی سالیان اخیر با حس پاسداری از احیای فرهنگ غنی گذشتگان و معرفی تمدن بی‌بدیل مشرق‌زمین (امپراتوری غوری‌ها) خواستند از دوره‌های قبل تا کنون را به صورت لازم بنگارند و در نخست چگونگی پیوند داشته‌های گذشته و وضعیت موجودی ولایت غور را دقیق‌تر حلّاجی و به معرفی بگیرند. زیرا تعدادی از تاریخ‌نویسانی که راجع به مسایل غور تحقیق انجام داده اند فقط از آثار جسته و گریخته‌ی گذشتگان به خصوص اعراب استفاده کرده‌اند. کار میدانی و ساحوی کمتر صورت گرفته است که حتا برخی نام‌ها و اصطلاحات در نوشته‌های بیشتری از تاریخ‌نگاران اشتباه ثبت گردیده و ابهامات گسترده‌ی در آن راه یافته‌است. مثلاً، منطقه و قلعه‌ی تاریخی «اشپار» که در منتهای دره‌ی شویچ غرجستان می‌باشد، عبدالحی حبیبی و دیگران آن را «اشپار» ثبت کرده‌اند. «کاسی» که یکی از جاهای تاریخی و محل مرکز فعلی فیروزکوه است. برخی تاریخ‌نگاران «کشی» نوشته‌اند و «صوفک» را «سونک» آورده‌اند. در حدودالعالم هنگامی که بحث از (ماک یا ماغ) و نیز مانشان تاریخی و شرقی‌ترین سرچشمه‌های دریای مرغاب (مرورود) می‌شود و آن را با کوه‌های «فلخر» یا (فلاخر، فلاخور) ولسوالی چهارسده که فعلاً به همین نام «فلاخر» موجود است یاد می‌کند. و بعداً در تفسیر و حواشی همان کتاب. مراد از کوه‌های «فلخر»، کوه‌های فرخار را به نسبت شبیه نام تعبیر کرده‌اند با وجودی که فرخار با دریای مرغاب هیچ پیوند و نزدیکی ندارد. هم‌چنان تنگی «آزو» در ولسوالی شهرک را که محل دریافت نخستین کتیبه‌ی زبان فارسی به خط پهلوی می‌باشد. در سابق مردم محل، جایی که سنگ کلانی برآمده باشد و یا راه‌های سخت و ریگ‌رَوهایی که از کنار همان سنگ‌ها عبور می‌کرد و به تندی از آن بالا و پایین می‌شدند، به همان جای «آزو» گفته می‌شد. و بیش‌تر محل استفاده‌ی شکارچیان نیز واقع می‌گردید. اما برخی تاریخ‌نگاران آن را به نام «آزآب» و «عذاب» ثبت کرده‌اند.^[۱]

در جغرافیای تاریخی غور، آقای عزیزاحمد پنجشیری، منارجم را یکبار در صفحه‌ی ۲۵۵، به همان محل و خصوصیات واقعی آن توضیح می‌دهد. سپس از مناری دیگری طور مستقل در صفحه‌ی ۲۶۹، به نام منار چغچران نام می‌برد و می‌نویسد که این منار در دهن قریه‌ی بیدان چغچران قرار دارد که در واقع همان منارجم را دو بار مختلف با تفاوت اندک ذکر می‌نماید. و چندین موارد دیگر؛ اما بازهم نمی‌توان این همه را به عنوان یک خلای خیلی جدی مطرح نمود، ولی نیاز احساس می‌شود تا به اصلاح علمی این همه پرداخت. و به تحقیق میدانی بیش‌تر کوشید. زیرا این‌ها سبب شد تا کاری تازه‌تری روی دست گرفته شود، هرچند آغاز هرکاری کاستی‌هایی را در پی خواهد داشت. اما به اثر تلاش و تداوم می‌توان آن را خوب‌تر و بهتر ساخت.

در نشست‌های هفته‌وار انجمن ادبی و فرصت‌های دیگری، روی چگونگی کار و فعالیت شناسنامه‌بحث‌ها و صحبت‌های مفصلی انجام یافت، تا این‌که فهرست مقدماتی موضوعات تهیه شد و جهت پیش‌برد و تحقیق

عملی از طریق روش کار بنیادی و یا کتابخانه‌ای، برای افرادی که در این جمع بودند و یا کسانی که علاقه و دسترسی لازم در زمینه داشتند، موضوعات مشخصی برای هرکدام طور جداگانه به خاطر انجام آن سپرده شد. باید در انگیزه و اهمیت بیش‌تر آن اذعان کرد که همواره از طرف جامعه‌ی فرهنگی ما ادعا می‌شد که ما از تاریخ چندین هزار ساله و افتخارات بزرگ ملی و جهانی برخورداریم، اما عملاً در راستای شناسایی این همه ادعا گام‌های ماندگار کم‌تری تا هنوز برداشته شده بود و این موضوع نیز سبب شد تا جامعه‌ی فعلی با تاریخ دیرین سال آن پیوند داده شود و این کار می‌تواند سبب اقناع این همه دغدغه‌ها و آرزوها شده و نیز اثر ارزشمندی به جامعه‌ی امروزی تحویل داده شود. یعنی از این محور می‌توان معرفی گسترده‌تری از تمام بخش‌های موجود و ارتباط تاریخی آن با گذشته را تأمین کرد. زیرا طی سده‌های پسین و اوضاع نامساعد سیاسی و انقلابی، همه زیربناهای دانش و فرهنگ زنده از هم گسست و اکثر آثار گذشتگان طور کامل یا نسبی به سرقت رفت و یا سوخته یا فروخته شد و نیز موریانه‌های جنگ و نفاق و بی‌سوادی و سیاست‌های نامیمون، هویت تاریخی ملت‌های بزرگ را به فنا برد.

هم‌چنان در سده‌های اخیر، محور رهبریت دانش‌مداری، در جامعه‌ی ما شکسته شد و این امر باعث گردید که غور کاملاً در محراق فراموشی و بی‌توجهی قرار گیرد. و این موضوع انگیزه‌ای شد که نسل نوین را وادارد تا برای معرفی تاریخ، فرهنگ و جغرافیای پربار این فلات کهن‌زاد پیردازند و آن را تداوم بخشند. آشنایی و پرداختن به تاریخ و فرهنگ، شخصیت‌ها، حماسه‌ها، رسم و رواج‌ها، سرگرمی‌ها، آثار باستانی، غذاهای محلی، خانه و مسکن، پیداوار کشاورزی و سایر داشته‌های دیگر، سبب خواهد شد تا کاری ارزشمندی از متن جامعه تحقیق و تحقق یابد که بتواند در معرفی این ولایت کمک کند.

اهمیت این کار در این جاست که تحقیق ما مبنی بر نقل و قول‌ها و روایات مستقیم یا معتبر، مشاهدات عینی، و آشنایی در حد اعظم جغرافیای فعلی استوار است و تحلیل وضعیت کنونی، گرفتن معلومات از جغرافیای گذشته و مطالعات گسترده در کتب موجود و معتبر تاریخی تا جایی باعث بهتر شدن کار شده است و ثبت محلات، نام‌ها و اصطلاحات محیطی، نسبت به هر نگارنده‌ی دیگر خوب‌تر و دقیق‌تر رعایت شده است. و همچنان مسائلی که گردآوری شده از زبان مردم محل نوشته شده و گاهی مقایسه یا حواله‌ای نیز در برگ‌های تاریخ صورت گرفته است.

شیوه‌ی کار

در نظر داشت امکانات و دسترسی به مواد مورد ضرورت، هر یکی از افراد، جداگانه تحقیق خود را انجام داده‌اند. به همین لحاظ شاید برخی موضوعات هم‌دست نباشند، اما تنوع کاری، سبک و اسلوب مختلف نیز تازگی خود را دارد. در این تحقیق بیش‌تر روی داشته‌های فعلی غور یا غور معاصر تمرکز صورت گرفته و اشارات مختصری در مقدمه به اساس معلومات فعلی و کتب تاریخی انجام شده‌است. و نیز در متن توجه جدی روی بحث زبان، نژاد، دین و مذهب، خانه و مسکن، موقعیت غرجستان تاریخی و سایر بخش‌ها، به نقل

از اسناد توجه شده است. در بخش شعرا و نویسندگان، رسم و رواج‌ها، بازی‌ها و ورزش‌های محلی، غذاهای محلی و غیره بخش‌های کار را تحقیق میدانی (بنیادی) و پرسش و پاسخ، تشکیل داده است. و همچنان از پایان‌نامه‌های تحصیلی دانشجویان و مصاحبه با افراد چیزفهم و آگاه، تذکره‌های مربوط و یادداشت‌های دیگران نیز استفاده صورت گرفته است.

در بحث تخنیکی و ویراستاری فنی شیوه‌های جدید ویرایش و چگونگی آن در بخش ساختار و محتوا و تا آن حد که رسم‌الخط زبان فارسی اجازه می‌داده است و برای ما مقدور بوده، به کار رفته است. ولی باز هم به نسبت ضیقی وقت و مصروفیت‌های دیگر نمی‌توان عاری از نقص دانست که در چاپ‌های بعدی به اصلاح آن خواهیم پرداخت. هرچند نسبت به تنوع و سلیقه‌های نویسندگی شاید تفاوت‌های اندکی نیز دیده شود اما ویراستار در امر یک پارچگی مطالب دخل و تصرف و اعمال لازم را انجام داده است.

اعراب‌گذاری در برخی کلمه‌ها طور جسته و گریخته به کار رفته است. اما استفاده از الفبای آوانگاری یا (فونیتکس) به نسبت فرصت‌های محدود درین مرحله رسیدگی نشده است و در بازچاپ‌ها حتماً به آن پرداخته خواهد شد.

بازدید محتوا و هماهنگی معنا و متن تا جایی دشوار بود چون افراد مختلف در گردآوری این معلومات سهیم بوده‌اند. که در تسلسل منطقی کلام در برخی جاها نیاز به تعویض، قلب و تنظیم مجدد را می‌نمود که به گونه‌ی لازم، به آن پرداخته نشده است. اگرچه بحث موجودیت کاستی‌ها در تمام کتب علمی، ادبی و تاریخی راه پیدا می‌کند و اثری را کمتر می‌توان عاری از این عیب دید.

بحث نشانه‌گذاری و فهرست منابع نیز یکی از مواردی است که همواره سلیقه‌ی نویسندگان در آن دخیل بوده. روش‌ها نیز متفاوت است و حتا در محور نیم‌فاصله، فاصله‌ی جامد و فاصله‌ی کامل، و سایر علامه‌های نگارشی، در بسیاری از ترکیبات واژگانی، عبارت‌ها، فقره‌ها و جمله‌ها تفاوت فراوان در روش نگارندگان به چشم می‌خورد. اینجا تلاش شده تا نگاهی بهتری بر حقیقت‌های سیستم نگارشی تامین شود. و گزینه‌های معتبر و مروج آیین نگارش پذیرفته، راه یابد.

مشکلات موجود در زمان تحقیق

در روند پژوهش و گردآوری موضوعات مورد نظر، با وجودی که از طریق کار بنیادی (میدانی) تلاش‌های لازم صورت گرفت؛ اما به خاطر مشکلات امنیتی موجود در بعضی ساحات مهم، زمینه کم‌تر مساعد گردید تا پرسش و پاسخ اساسی، مصاحبه‌ها و مشاهدات عینی صورت گیرد. در قسمت کار از طریق روش کتابخانه‌ای نیز برخی منابع معتبر و کتابخانه‌های مجهز و وسایل تحقیقاتی در شهر فیروزکوه به آن گونه که نیاز بود به دسترس قرار نداشته‌است؛ اما تلاش‌های فردی پژوهشگران با استفاده از منابع دست‌داشته در این کار، اثر ارزشمند بخشیده است.

هم‌چنان گذشت زمان سبب گردیده تا بسیاری از نام‌ها، اصطلاحات تاریخی، روایات ملی و میهنی نیز

کم‌رنگ گردند و از یاد و خاطره‌ها پاک شوند. نبود امکانات، پایین بودن ظرفیت‌های علمی، کم‌علاقگی افراد مسلکی به خاطر نبود مزد، و هم‌چنان توجه اکثریت نسل جوان به داشته‌های بازار روز نیز یکی از عواملی می‌باشد که اشتیاق عمومی را کاسته است و زمینه‌ی کار و تحقیق آن‌چنانی را کند ساخته است. زیرا همواره نیاز احساس می‌شود تا برای آشکار ساختن ناگفته‌ها و حقایق تاریخی و فعلی. زحمات خستگی ناپذیر و دوام‌دار صورت گیرد.

عدم آرامش روحی، تفاوت میان عرضه و تقاضا در جامعه، بی‌توجهی به واقعیت‌های اجتماعی انسانی و کمبود زمینه‌های رشد علمی و فرهنگی، باعث آن گردید تا ارزش کارهای بزرگ ملی و تاریخی کم‌تر مورد ستایش قرار گیرند. زیرا اکثریت مردم و جوانان در اندیشه‌های خام سیاست روز فرورفته‌اند. به همین خاطر همواره در منجلاب بدبختی قرار گرفته، آشنایی به کارکردها و تجارب پیشینان چندان مورد توجه شان نیست. از همین جاست که بحث اهمیت‌سنجی، حمایت مالی و تشویق و تمجید واقعی از قلم به دستان در برنامه‌ی کاری هیچ یک از بزرگان ملی و دولتی دیده نمی‌شود.

هرچند مشکلات در بالا ذکر گردید بازهم در عبور عمر دست به‌الاشه نشستن و کار نکردن خسران و ضیاع وقت آدمی خواهد بود. بدون ایجاد تحرک و طرح کارهای سازنده، هیچ وقت نمی‌توان به آینده‌ی پربراری دست یافت. موجودیت آثار و ابنیه‌ی فراوان نشان‌گر تمدن قوی و پرارزش است؛ اما این‌جا به خاطر نبود مرکز تحقیقات باستان‌شناسی و کاوش و پژوهش قانونی، که بتواند قدامت هر کدام را نظر به تشخیص کیفی و طول عمر آن، ثابت کند وجود ندارد. ناگزیر از آن‌ها طور جسته و گریخته یاد باید کرد، که بعدها با شرح و بسط جدید و بیش‌تر به پی‌گیری آن پرداخت، تا ابعاد مختلفی که مطمح نظر است بیش‌تر از پیش روشن گردد.

در این شناسنامه هرچند مباحث تحقیقی کتابخانه‌ای مقرون به معلومات جدید جغرافیایی به صورت فشرده از ادوار کهن تا کنون طور نمونه مورد بحث قرار گرفته و موضوعات بکر و بدیع در کنار آن انباشته شده است؛ ولی هر یکی از این موضوعات ممکن تقلیدی و ذهن آشنا بوده و یا از حلاوت و تازگی خاصی برخوردار باشد. جا دارد از همه دوستانی که در گردآوری موضوعات شناسنامه همکاری کردند، جوانان و مردمی که در این روند تحقیقی جهت ارایه و دریافت مطالب به نحوی سهم گرفته‌اند تشکری کنیم و در ضمن از کسانی که در امر ترتیب و تنظیم و ویراستاری زحمت کشیدند قابل قدراند. از مجموع مردم ولایت غور و دوستانی که در سایر ولایات و جاهای دیگر زندگی می‌کنند و ما را یاری و همراهی نموده‌اند تا این امر مهم به ثمر رسید، از تمام آنها سپاس‌گزاری می‌نمایم.

استاد فضل‌الحق فایق

رییس انجمن ادبی غور

میزان / مهر، ۱۳۹۸ ه.ش.

شهر فیروزکوه - غور